

Fugenelement (hézagelem)

Összetett szavak elemei között gyakran találkozhatunk ún. Fugenelement-tel (hézagelemmel). Az alábbi hézagelemeket különböztetjük meg:

1) Névszói rész után:

Fugenelement	Példa
e	Schweinefleisch
en	Menschenmenge
ens	Herzenswunsch
er	Kleiderschrank
es	Meeresspiegel
s	Krankheitsfall

▪ -e-

Ritkán fordul elő.

- 1) A -e- hézagelem olyan névszavak után áll, melyek többes számukat e-vel képezik:
Pl.: Getränkeautomat, Tagebuch, Schweinefleisch, Goldschmiedekunst, hundemüde, lausekalt, mausetot
- 2) Névszavak után, melyek többes számukat e-vel és **Umlauttal** képezik, azoknál a szóösszetételkor is megjelenik az **Umlaut**:
Pl.: Früchteschale, Gästezimmer, Städtebau, Gästebuch, kräftezehrend, früchteschwer, zähneknirschend
Kivételek: Mauseloch, Mausefalle (néha: Mäusefalle)

▪ -en-

Az -en- hézagelem olyan névszavak után áll, melyek többes számukat en-nel képezik (valamint néhány olyan névszó után is, melyek e-vel képezik a többes számukat).

- 1) Névszavak után, melyek birtokos esetüket és többes számukat en-nel képezik, mindig áll hézagelem:
Pl.: Zeugnisaussage, Menschenmenge, bärenstark
- 2) Főnevesített melléknévek után mindig áll hézagelem:
Pl.: Krankenhaushaus, Angestelltenversicherung, behindertengerecht
- 3) -in végződésű nőnemű névszavak után gyakran áll hézagelem:
Pl.: Debütantinnenball, Müllerinnenart, Bäuerinnenschule
- 4) -e végződésű nőnemű névszavak után gyakran áll hézagelem:
Pl.: Brillenetui, Familienangehörige, erbsengroß
- 5) Néhány olyan névszó után, melyek birtokos esetüket (e)s-szel, többes számukat pedig e-vel képezik:
Pl.: Greisenalter, Storchennest, straußenähnlich
- 6) Olyan névszavak után sosem áll hézagelem, melyek többes számukat er-rel, s-szel vagy végződés nélkül képezik.

Különlegességek:

- „e” kiesése: Ha a névszó hangsúlytalan „e”-re végződik, szóösszetételkor az „e” kiesik a szótöből.
Interesse + en + Verband = Interessenverband
Rose + en + Strauß = Rosenstrauß
Behinderte + en + gerecht = behindertengerecht
- „e” kiesése: Ha a névszó hangsúlytalan „er”-re végződik, szóösszetételkor az „e” kiesik a hézagelemből.
Auster + en + Schale = Austernschale
Jungfer + en + Fahrt = Jungfernfahrt
Vetter + en + Wirtschaft = Vetternwirtschaft

▪ -ens-

Nagyon ritkán fordul elő.

- 1) A „Herz” és a „Schmerz” szavak után állhat -ens- hézagelem:
Pl.: Herzenswunsch, Schmerzensschrei, Herzensangelegenheit, Herzensangst, Herzensbedürfnis, Herzensbildung, Herzensbrecher, Herzensbruder, Herzensbund, Herzensdieb, Herzensergiessung, Herzenserguss, Herzensfreude, Herzensfreund, Herzensgrund, Herzensgüte, Herzensjunge, Herzenskind, Herzenslust, Herzensneigung, Herzensnot, Herzensqual, Herzenssache, Herzenstrost, Herzensverhärtung, Herzenswärme, Schmerzensgeld, Schmerzenskind, Schmerzenslager, Schmerzenslaut, Schmerzensmann, Schmerzensmutter, Schmerzensruf, Schmerzensschrei, Schmerzenszug, herzensgut, schmerzensreich
- 2) Az alábbi egyedi esetekben állhat -ens- hézagelem:
Pl.: Frauensperson, Narrensposse, Narrenmensch, seelensgut, seelensstark, Menschenskinder

Megjegyzés:

A „Name” (Namenveränderung), „Friede” (Friedenspfeife), „Glaube” (Glaubenskrieg), „Wille” (willensschwach) szavak esetében abból indulnak ki, hogy a főnevek régi változatai „Namen”, „Frieden”, „Glauben” és „Willen” az -s- hézagelemmel állnak.

▪ -er-

- 1) Az -er- hézagelem olyan névszavak után áll, melyek többes számukat er-rel képezik:
Pl.: *Bilderbuch, Kindergarten, Kleiderschrank, mitgliederstark, bilderreich, eierlegend, geisterbleich, gliederlahm, kinderfeindlich, kindergerecht, kinderleicht, kinderlieb, kinderreich, kindersicher, lichterloh, mitgliederschwach, mitgliederstark*
- 2) Névszavak után, melyek többes számukat er-rel és **Umlauttal** képezik, azoknál a szóösszetételkor is megjelenik az **Umlaut**:
Pl.: *Hühnerbrühe, Länderspiel, Völkermord, männerfeindlich, fächerartig, fächerübergreifend, göttergleich, hühnerartig, hühnerblind, länderkundig, länderübergreifend, männerfeindlich, männermordend, völkerverbindend*

▪ -es-

- 1) Az -es- hézagelem olyan hímnemű és semleges nemű névszavak után állhat, melyek birtokos esetüket es-szel képezik. Az -es- hézagelem többnyire egyszerű névszavak után állhat:
Pl.: *Bundespräsident, Meeresspiegel, Mannestum, landesüblich*

▪ -s-

Gyakran fordul elő.

- 1) Az -s- hézagelem az alábbi végződésű névszavak után áll:
 - a. -heit: *Krankheitsfall, mehrheitsfähig*
 - b. -(ig)keit: *Flüchtigkeitsfehler, wirklichkeitsnah*
 - c. -ling: *Lieblingsfarbe, frühlingsfrisch*
 - d. -sal: *Schicksalsschlag, schicksalsergeben*
 - e. -schaft: *Eigenschaftswort, gesellschaftsfähig*
 - f. -tum: *Eigentumswohnung, wachstumsfördernd*
 - g. -ung: *Regierungskrise, anpassungsfähig*
 - h. -ion: *Religionsfreiheit, emotionsgeladen*
 - i. -ität: *Qualitätsarbeit, autoritätsgläubig*
- 2) Főnevesített főnévi igenevek után mindig -s- hézagelem áll:
Pl.: *Essenszeit, Vermögensverwaltung, lebensecht*
- 3) Az at-ra és ut-ra végződő nőnemű névszavak után rendszerint -s- hézagelem áll:
Pl.: *Heiratsschwindler, Armutszugnis, wehmutsvoll*
- 4) Az alábbi alapszóval rendelkező, összetett nőnemű névszavak után -s- hézag áll: -fahrt, -flucht, -furcht, -macht, -sicht, -sucht, -nacht, -zucht:
Pl.: *Anfahrtsweg, Zufluchtsort, Ansichtskarte, mitternachtsblau*
- 5) Hímnemű és semleges nemű névszavak után, melyek birtokos esetüket s-szel képezik, -s- hézagelem áll:
Pl.: *Adelstitel, Gesprächsleitung, Staatschef, altersschwach*
- 6) Az alábbi néhány nőnemű névszó után -s- hézagelem áll: „Geduld”, „Bibliothek”, „Sorgfalt”, „Unschuld”, „Geschichte”, „Hilfe”:
Pl.: *Bibliotheksbenuer, Geduldprobe, Sorgfaltspflicht, hilfsbereit*

2) Igei rész után:

Fugenelement	Példa
e	Umkleidekabine

▪ -e-

- 1) Az -e- hézagelem legtöbbször az alábbi esetekben fordul elő:
 - a. ige-tövek után, melyek „d”-re végződnek:
Pl.: *Badeanstalt, Umkleidekabine, siedehieß*
 - b. ige-tövek után, melyek „g”-re végződnek:
Pl.: *Liegewiese, Einlegesohle, pflegeleicht*
Kivételek: *Tragriemen, Schlagader*
 - c. a „hängen” ige után:
Pl.: *Hängelampe, Vorhängeschloss*
- 2) Az -e- hézagelem az alábbi esetekben fordulhat elő:
 - a. ige-tövek után, melyek „b”-re végződnek:
Pl.: *Reibelaut, Schabemesser, gebefreudig*
Kivételek: *Reibfläche, Schabmesser*
 - b. ige-tövek után, melyek zöngés „s”-re végződnek:
Pl.: *Kose name, Ablösesumme, Lesezeichen*
Kivételek: *Blasbalg, Pauspapier*
 - c. ige-tövek után, melyek „t”-re végződnek:
Pl.: *Ratespiel, Durchhaltevermögen, Wartesaal*
Kivételek: *Leuchtstoff, Gleitschirm*
- 3) Az -e- hézagelem az összes többi igei rész után nem vagy csak elvéve fordulhat elő.